

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Andrea Muličáková
Teťana Ustohalová

Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní

2015

Publikácia bola vydaná a financovaná z prostriedkov ESF
v rámci národného projektu Profesijný a kariérový rast
pedagogických zamestnancov.
ITMS kód projektu 26120130002
ITMS kód projektu 26140230002

Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní

Andrea MULIČÁKOVÁ

Teľana USTOHALOVÁ

Bratislava 2015

OBSAH

Úvod	5
1/ Čitateľská gramotnosť v školskom prostredí	6
1.1 Možnosti overovania čítania s porozumením	7
2/ Inovatívne a efektívne možnosti na rozvoj čitateľskej gramotnosti	9
2.1 Čítanie s porozumením podľa PIRLS	9
2.2 Typy úloh na rozvoj čitateľskej gramotnosti	12
3/ Príklady textov s otázkami zameranými na hravé čítanie s porozumením	14
Záver	32
Zoznam bibliografických odkazov	34

Úvod

S pojmom *čitateľská gramotnosť* sa dnes stretávame nielen v odbornej pedagogickej literatúre, ale postupne sa udomácňuje v školskom prostredí i mimo neho. Používa sa v hlavných školských dokumentoch (ŠVP), školských dokumentoch (ŠkVP) a stretneme sa s ním aj v plánoch knižníc, rozhlase, televízii či dennej tlači. Oblasť čítania a literárnej výchovy podľa novej koncepcie vychádzajúcej zo štátneho vzdelávacieho programu poukazuje na zmeny najmä v kompetenciách, ktoré žiak nadobúda prostredníctvom tejto oblasti. Technika čítania ostáva zachovaná aj naďalej. Rozdiel je v tom, že žiak sa učí predložený text čítať s porozumením.

Spracovanie a realizácia programu kontinuálneho vzdelávania *Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní – hravým čítaním k porozumeniu textu a učebného zdroja* reaguje na aktuálne požiadavky pedagogickej praxe, t. j. potrebu vzdelávania pedagogických zamestnancov v oblasti rozvoja predčitateľskej a čitateľskej gramotnosti detí a žiakov. Cieľom je, v súlade so vzdelávacím programom, rozšíriť kompetencie pedagogických zamestnancov primárneho vzdelávania (PV) v metodike nácviku čitateľských schopností žiakov s využitím hrových aktivít zameraných na porozumenie čítaného textu. Učitelia môžu vhodným prístupom a systematickou prácou predchádzať špecifickým vývinovým poruchám učenia alebo zlyhávaniam na inom podklade a zvyšovať úroveň čitateľských schopností do takej miery, aby sa žiaci už počas PV naučili kvalitne pracovať s čítaným textom, čo sa následne môže odraziť na zvýšení úspešnosti žiakov na pripravovanom testovaní T5.

Publikácia pozostáva z časti venovanej čitateľskej gramotnosti v školskom prostredí a inovatívnym a efektívnym možnostiam rozvoja čitateľskej gramotnosti. Druhá časť ponúka príklady textov s otázkami zameranými na hravé čítanie s porozumením. Veríme, že učebný zdroj poskytne potrebnú inšpiráciu učiteľom primárneho vzdelávania na kvalitné rozvíjanie čitateľských schopností žiakov zameraných na porozumenie čítaného textu.

1/ Čitateľská gramotnosť v školskom prostredí

Čitateľská gramotnosť je komplexný rozvoj čitateľských zručností potrebných na efektívnu prácu s textom. Cieľom rozvíjania čitateľskej gramotnosti je taký čitateľ, ktorý disponuje čitateľskými kompetenciami, ktoré mu umožňujú pracovať s rozličnými druhmi textov používaných na rôzne účely.

Čítanie teda zahŕňa nielen zvládnutie techniky čítania, ale aj intelektuálne spracovanie informácií a ich praktické uplatnenie a využitie v každodennom živote. V našich školách stále pretrváva spájanie pojmov čítanie, čitateľská gramotnosť s vyučovacím predmetom slovenský jazyk a literatúra, resp. s iným vyučovacím jazykom. Čitateľskú gramotnosť je však možné rozvíjať v rámci všetkých predmetov kognitívneho zamerania (matematika, prírodoveda, vlastiveda, pracovné vyučovanie, hudobná výchova ap.). Takýto prístup súvisí s cieľom čitateľskej gramotnosti: čitateľ je schopný čítať a spracovávať texty rozličných typov s obsahom z rozmanitých oblastí.

Gavora (2008) tvrdí, že komplexné zručnosti čitateľskej gramotnosti ďaleko presahujú priestor, ktorý na jej nácvik a rozvíjanie u žiakov poskytuje vyučovanie vyučovacieho jazyka.

Cieľom súčasného vnímania vyučovania materinského jazyka je rozvíjať čitateľskú gramotnosť a naučiť žiakov čítať s porozumením už v primárnom vzdelávaní tak, aby boli pripravení a úspešne zvládali pripravované medzinárodné testovania.

Základným kritériom posúdenia kvality čítania je porozumenie textu. Práve podľa najnovších štúdií tichým čítaním rozvíjame čítanie s porozumením. Ak čitateľ – žiak dokáže samostatne na základe tichého čítania nájsť odpoveď na zadané úlohy v texte, dokáže ich v texte presne vyhľadať a správne zodpovedať, môžeme skonštatovať, že danému textu aj porozumel a získané informácie dokáže aj aplikovať či zhodnotiť pri ďalších aktivitách ako svoju skúsenosť.

1.1 Možnosti overovania čítania s porozumením

Poznatky o tom, či žiaci rozumejú textu, môžeme získať *pozorovaním neverbálneho prejavu* žiaka počas čítania textu. Využívame ho pri hlasnom čítaní. Správny slovný dôraz, prirodzená intonácia, primerané rytmické členenie vety, plynulosť a náležité pauzy sú prejavom toho, že žiak textu rozumie. Kladenie vetného dôrazu na nedôležité časti vety, neprirodzená intonácia, neplynulé čítanie, pauzy na miestach, kde žiak skôr váha, než si to logické členenie vyžaduje, je neklamným dôkazom toho, že žiak má problémy s porozumením textu, čo sa často vyskytuje aj u žiakov so špecifickými poruchami učenia. Dôležitým ukazovateľom porozumenia textu je aj primeraná rýchlosť čítania, i keď nie je rozhodujúcim faktorom. Text, ktorému žiak rozumie, zvyčajne číta rýchlejšie ako text, ktorému nerozumie. Rýchlosť čítania však závisí aj od obťažnosti textu. Ťažšie a nové texty žiaci čítajú pomalšie, pretože im trvá dlhšie ich samotné spracovanie. Výhodou tejto metódy je, že zisťovanie porozumenia textu sa uskutočňuje v priebehu čítania alebo počúvania a tento spôsob si nevyžaduje osobitný čas a organizačné opatrenia.

Ďalšou z možností a veľmi rozšírenou metódou na zisťovanie porozumenia, ktorú ešte stále používa veľa pedagógov, je *reprodukcia* textu. Gavora (2002/2003) tvrdí, že ako vhodnejšie je použiť voľnú reprodukciu, pričom žiak vyberá a zaraďuje informácie z textu. Na tieto účely sa nehodí doslovná reprodukcia, ktorá nesvedčí o porozumení textu, ale iba o dobrej pamäti čitateľa. Na zistenie porozumenia textu sa často používajú *zisťovacie otázky*. Tu je veľmi dôležitý spôsob kladenia otázok. Konkrétnejšie otázky majú oveľa vyššiu validitu ako otázky všeobecného charakteru.

Gavora (2003) uvádza na zisťovanie porozumenia textu tzv. *Cloze test*, ktorý napriek svojej jednoduchosti vyniká dobrými diagnostickými vlastnosťami, čo je dôvod jeho častého používania najmä v zahraničí. Pozostáva z textu, ktorý má vynechané každé n-té slovo. Je to zvyčajne každé piate slovo, i keď podľa konkrétnych podmienok môžu byť medzery aj redšie. U mladších žiakov sú vzdialenosti medzi medzerami väčšie ako u starších žiakov. Určenie každého n-tého slova pri príprave testu je úplne mechanické. Test má zvyčajne dĺžku 250 slov, pričom úvodná a záverečná časť neobsahuje medzery.

U mladších žiakov v primárnom vzdelávaní úplne postačuje text pozostávajúci z menšieho počtu slov. Počet medzier (chýbajúcich slov na doplnenie) je v texte zvyčajne 50, u mladších žiakov stačí aj polovica. Porozumenie sa hodnotí podľa množstva správne doplnených medzier.

Pri Cloze teste dopĺňame slová na základe poznania vnútra i medzivetných vzťahov. Doplnené slovo znamená, že žiak pozná význam a zároveň chápe i širší kontext. Pri Cloze teste nejde o mechanické čítanie, ale o vyvodzovanie významu kontextu.

2/ Inovatívne a efektívne možnosti na rozvoj čitateľskej gramotnosti

Procesy čítania s porozumením je možné rozvíjať iba sústavným zapájaním žiaka do aktívneho čítania. Ak žiak viac číta, „cibří“ si svoje čitateľské zručnosti, zdokonaľuje techniku čítania, čím sa čítanie stáva viac plynulé a žiak čítanému textu lepšie rozumie. Za základnú metódu rozvoja čitateľskej gramotnosti sa považuje samostatná práca žiaka s textom a hlavnou podmienkou tejto činnosti je tiché čítanie (Kovárová, Kurtulíková 2008).

Učiteľ sleduje, či žiak potichu čítaný text pochopil a či informácie z textu vie v praxi využiť.

2.1 Čítanie s porozumením podľa PIRLS

Súčasná koncepcia vzdelávacej politiky vníma čitateľskú gramotnosť ako jednu zo spoločenských priorít, ako jeden z činiteľov reformy vzdelávania v slovenskom školstve. Ako konkrétne rozvíjať čitateľskú gramotnosť u žiakov nám predstavuje štúdia PIRLS, ktorá jej rozvíjanie považuje za najpodstatnejšiu súčasť moderného vzdelávania. Poskytuje učiteľom viaceré podnety a metodické námety na zmenu zaužívaných pedagogických postupov (Obřancová a kol. 2004).

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) je medzinárodné hodnotenie čitateľskej gramotnosti žiakov 4. ročníka základných škôl. Uskutočňuje sa v päťročných cykloch, čo umožňuje sledovať zmeny v čitateľskej gramotnosti žiakov. Slovenská republika sa ho zúčastňuje od r. 2001. Popri hodnotení čitateľskej gramotnosti sleduje aj domáce a školské podmienky na učenie sa čítať a umožňuje tak hľadať súvislosti medzi čitateľskou gramotnosťou žiakov a týmito podmienkami (Ladányiová 2007).

V štúdii PIRLS sa čitateľská gramotnosť definuje ako „*schopnosť porozumieť a používať také písomné jazykové formy, ktoré vyžaduje spoločnosť a/alebo ktoré majú hodnotu pre jednotlivca. Mladí čitatelia môžu konštruovať význam z rozmanitých textov. Čítajú za účelom vzdelávania sa, účasti v komunitách čitateľov v škole a každodennom živote a pre potešenie.*“ (Campbell 2001, s. 3)

Vychádzajúc z tejto definície, štúdia sleduje 3 aspekty čitateľskej gramotnosti:

1. *procesy porozumenia,*
2. *ciele čítania,*
3. *čitateľské zvyklosti a postoje.*

Procesy porozumenia súvisia s tým, ako čitateľ (žiak) postupuje pri utváraní významu z prečítaného textu.

Štúdia monitoruje **štyri procesy porozumenia**, ktoré predstavujú rôzne úrovne spracovania a porozumenia textu (Lapitka 2005).

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Žiak pracuje s textom, v ktorom sú informácie **zrozumiteľne vyjadrené**. Dokáže danú informáciu v texte bezprostredne nájsť, ľahko si ju zapamätá, vie ju zreprodukovať. Jednoducho povedané, žiak základnú informáciu nachádza v jednej vete.

V tomto procese ide o úlohy typu: *vyhľadať informácie, ktoré v texte ľahko nájdeme; vyhľadávať konkrétne slovo či slovné spojenie; určovať a vymenovať postavy, ktoré v texte vystupujú; vymenovať všetky zvieratá, ktoré boli v texte opísané; doplniť chýbajúce slovo vo vetách; dokázať v texte postrehnúť a určiť prostredie príbehu.*

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Žiak hľadá a využíva informácie, ktoré sú v texte **uvedené nepriamo**. Je nútený spracovávať informácie tak, že pri tom využíva myšlienkové procesy analýzy a syntézy. Medzi informáciami hľadá súvislosti, dedukuje. Informáciu nenájde v jednej vete, ale musí prečítať viacero viet, aby sa k odpovedi dopracoval.

Na tejto úrovni sú úlohy typu: *dokončiť myšlienku príbehu; poukázať na vlastnosti postáv a navzájom ich porovnávať; vyhľadať časť textu, ktorá potvrdzuje myšlienku; určiť pokračovanie alebo dokončenie príbehu.*

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Žiak sa pri čítaní dostáva na vyššiu úroveň, čo znamená, že nielen vyhľadáva súvislosti, ale zároveň **zvažuje a prehodnocuje širšie súvislosti obsahu textu**. Disponuje istým nadhľadom. Pri riešení úloh sa opiera o vlastné skúsenosti, na základe ktorých chápe text komplexnejšie.

Táto úroveň je zastúpená úlohami: *vytvoriť nový nadpis; odhaliť využitie informácií z textu v reálnom živote; uviesť alebo porovnať kontrastné informácie z textu; určiť hlavnú tému textu; využiť získaný poznatok v novej situácii; odhadnúť náladu príbehu.*

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Žiak text **analyzuje a hodnotí** z hľadiska obsahu, foriem. Pri hodnotení textu vychádza z vlastného pohľadu na svet a opiera sa o svoje doterajšie skúsenosti s čítaním textov. Táto úroveň spracovania textu je hierarchicky najvyššia, pretože žiak musí svoje postrehy, názory dať do písomnej podoby – text skutočne hodnotí a vyjadruje sa k nemu. Zatiaľ čo prvé dva procesy porozumenia sú úzko späté s textom a zároveň predstavujú nižšie úrovne porozumenia textu, druhé dva vo väčšej miere predpokladajú využívanie vedomostí a skúseností žiakov a predstavujú tak vyššie úrovne porozumenia textu.

Na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti je potrebné využívať širokú škálu textov (*literárne a informačné, súvislé a nesúvislé*), s ktorými sa žiak môže skôr alebo neskôr vo svojom živote stretnúť. Pre žiakov mladšieho školského veku vyberáme texty, ktoré nie sú príliš náročné a neprimerane dlhé, pretože také texty žiaka od čítania odradia a unavia. Rovnako vyberáme nie príliš jednoduché texty, pretože dochádza k stagnácii čitateľských zručností.

Optimálnym riešením sa javí používanie textov krátkych foriem alebo vyberáme texty mierne náročné, ktoré žiakov vyprovokujú k premýšľaniu, skúmaniu a vyjadrovaniu svojich názorov. Takúto stratégiu si volíme v začiatkoch rozvíjania čítania s porozumením, dĺžku textov upravujeme v závislosti od rozvinutosti jednotlivých procesov porozumenia.

2.2 Typy úloh na rozvoj čitateľskej gramotnosti

Pri rozvíjaní procesov čitateľskej gramotnosti využívame rôzne úlohy, ktoré sa používajú v didaktických testoch. Tieto úlohy používa pri testovaní aj štúdiá PIRLS. Presné rozdelenie týchto úloh aj s opisom uvádza Turek (2004, s. 236-240), ktorý ich člení na dve veľké skupiny – **otvorené a zatvorené**. Ich charakteristiky uvádzame tak, ako ich autor opisuje.

- **Otvorené úlohy** – pri otvorených úlohách žiak odpoveď tvorí, píše, kreslí, počíta.

Otvorené úlohy so širokou odpoveďou neštrukturalizované sa veľmi ľahko navrhujú, ale veľmi ťažko opravujú, pretože žiak zo zadania nevie posúdiť, čo všetko má do odpovede uviesť. Sú vhodné na zisťovanie tvorivosti žiakov.

Otvorené úlohy so širokou odpoveďou štrukturalizované s vymedzenou štruktúrou sú úlohy, pri ktorých je potrebné kvôli zrozumiteľnosti presne zadať rozsah požadovaných údajov (napr.: uveďte tri príklady). Vyhýbame sa nepresným slovám (napr.: uveďte aspoň tri príklady...).

Otvorené úlohy so širokou odpoveďou štrukturalizované so štruktúrou danou konvenčne sú úlohy určitého typu s algoritmickými predpismi. Úlohy neštrukturalizujeme, ale žiakov upozorníme, aby dodržali všetky kroky algoritmického predpisu.

Otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – produkčné si vyžadujú stručnú, veľmi krátku odpoveď, napríklad slovo, vetu, definíciu, číslo, vzorec, značku a pod.

Otvorené úlohy so stručnou odpoveďou – doplnňovacie majú tvar neúplnej vety, ktorú má žiak doplniť svojou odpoveďou. Obe formy úloh so stručnou odpoveďou sú rovnocenné, odlišujú sa iba gramatickým tvarom.

- **Zatvorené úlohy** – pri týchto úlohách žiak odpoveď vyberá z niekoľkých ponúkaných odpovedí.

Zatvorené dichotomické úlohy majú podobu tvrdení, na ktoré môžu žiaci odpovedať iba výberom jednej z možností, napr. *áno – nie, platí – neplatí, správne – nesprávne* a pod.

Zatvorené úlohy s výberom odpovede – polytomické sa v didaktických testoch používajú najčastejšie. Ich konštrukcia je veľmi náročná, na druhej strane sa veľmi rýchlo opravujú. Pri ich tvorbe treba dodržiavať niekoľko odporúčaní:

- správna odpoveď musí byť jednoznačná, ale hodnoverné musia byť aj všetky ponúkané nesprávne odpovede (tzv. distraktory),
- optimálny počet odpovedí je 5, najmenší akceptovateľný počet odpovedí je 4,
- správna odpoveď nesmie byť veľmi nápadná (ponúkané odpovede majú mať rovnaký gramatický tvar, približne rovnaký počet slov – dĺžku),
- správne odpovede by mali byť v teste rovnomerne zastúpené na všetkých pozíciách, t. j. na 1. až 5. pozícii v poradí, obmedzene treba používať negatívne formulácie v zadaní úloh (ak sa použijú, treba ich zvýrazniť v texte iným typom písma, napr. *nenapísal*),
- ideálne je ponúkať jednu správnu odpoveď.

Zatvorené priradovacie úlohy sa skladajú z dvoch skupín pojmov a inštrukcie. Ku každému pojmu z prvej skupiny (tzv. návěstie) má žiak priradiť niektorý z pojmov druhej skupiny (tzv. doplnky) tak, aby ich priradenie vyjadrovalo ich vzájomný vzťah zadaný v zadaní úlohy.

Zatvorené usporiadacie úlohy vyžadujú usporiadať skupinu prvkov podľa určitého zadaného hľadiska.

Všetky formy úloh (okrem otvorených neštrukturalizovaných i štrukturalizovaných) sú objektívne skórovateľné, podľa vypracovaného kľúča správnych odpovedí ich môže opravovať aj neodborník. Subjektívne skórovateľné úlohy, teda otvorené, musí hodnotiť len odborník.

Správne je striedať rôzne formy úloh, aby sme čo najefektívnejšie sledovali a rozvíjali všetky procesy čitateľskej gramotnosti. Štúdiá PIRLS využíva prevažne zatvorené úlohy polytomické s výberom správnej odpovede zo štyroch ponúknutých možností a otvorené úlohy s voľnou tvorbou odpovede.

3/ Príklady textov s otázkami zameranými na hravé čítanie s porozumením

V poslednej časti publikácie ponúkame ukážky jednoduchých textov s otázkami, ktoré sú zamerané na čítanie s porozumením.

Text č. 1: Čokoláda

Zmráka sa. Kováčovci pripravujú večeru. Na stole má každý vidličku i nožík. Na večeru je pečené kurča, šalát a rožky. Želka zjedla večeru. Potom potajomky aj celú čokoládu... „Bolí má žalúdok,“ vraví mamičke. Božena žaluje: „To preto, že si ráno zjedla žuvačku.“ Jožko sa pridá: „Možno je to žltáčka. Umývaš si ruky?“ Želka sa rozplakala. Tato ju upokojil. Vraví: „To je z tej čokolády, ktorú si sama zjedla vo svojej izbe po večeri.“

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Kto pripravuje večeru? Podčiarkni správnu odpoveď:

- a) Kandráčovci
- b) Kováčovci
- c) Kollárovci

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Čo urobil tato, keď sa Želka rozplakala?

.....
Prečo Želku rozbolel žalúdok?

.....
3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Čo mali Kováčovci na večeru?

.....
4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Je podľa teba dôležité umývať si pred jedlom ruky a prečo?

Text č. 2: Jarný darček pre mamičku

Sneh sa roztopil a prišla jar. Slnko svojimi lúčmi zohrievalo zem aj vzduch. Lúka za domom, kde bývali Katka a Janko, krásne rozkvitla. Vybehli na lúku a obdivovali krásu jarných tulipánov. Spomedzi listov vykúkali fialky. Snežienky pyšne ukazovali svoje snehobiele hlavičky. Janko a Katka chceli prekvapiť mamičku. Rozhodli sa, že jej natrhajú veľkú kyticu jarných kvetov. No prišlo im kvietkov ľúto. Vedeli, že vo váze o pár dní zvädnú a uhynú. Preto sa rozhodli, že mamke pripravia iný darček. Všetky tie krásne jarné kvety, ktoré videli na lúke, namaľovali a vystrihli z papiera. Mamičke sa ich papierová kytica veľmi páčila a ešte dlho zdobila ich dom.

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Slnko svojimi lúčmi zohrievalo zem aj

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Ako chceli Janko a Katka prekvapiť mamičku?

.....

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Vymenuj kvety, ktoré sa spomínajú v príbehu.

.....

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Prečo chceli Janko a Katka prekvapiť mamičku?

.....

Text č. 3: Ako šiel rožok do Afriky

Lacko nechcel zjesť rožok. Možno mal chuť na makovník, alebo dokonca na tortu. Čerstvý a chrumkavý rožok ľutoval, že si ho Lacko nevšimá. „V Afrike by ma malý černoško raz-dva zjedol a v Indii by mnohé deti za mňa dali aj najmilšie hračky, len aby si na mne pochutili. Nedopadnem ja veru ako minule jedna žemľa, ktorá skončila v kontajneri,“ povedal si rožok a rozhodol sa, že si teda zájde do Afriky.

V noci sa tíško vytratil z kuchyne, vyšiel von a premenil sa na Mesiac. A tak rožok zo Slovenska putoval po oblohe do Afriky. Nie je to ľahké. Na nebi je veľa hviezd. Rožok musel dávať pozor, aby sa o nejakú nepotkol. Do Afriky prišiel,

keď je už u nás na oblohe Slnko. Vtedy je v Afrike noc. Rožok zišiel z oblohy a vošiel do domu, kde býval černoško Bob a jeho malá sestrička Linda. V kuchyni našiel prútený košík na pečivo. Nebola v ňom ani len omrvinka.

Len čo sa černoško Bob ráno prebudil, zistil, že je hladný. Malá Linda ešte spala. Opatrne, aby ju nezobudil, vstal a šiel do kuchyne, či sa tam predsa len niečo nenájde. A našiel tam rožok. Zjedol z neho polovicu. Zvyšok nechal Linde, aby neplakala, že je hladná, keď sa ráno prebudí.

Ešte v ten deň kdesi v Bratislave Lacko hľadal v kuchyni rožok. Lenže ten tam už nebol. Ani tam byť nemohol, lebo ho zjedol v Afrike černoško Bob so sestričkou Lindou.

„Mama, nevidela si rožok?“ spýtal sa Lacko. „A ty si ho nezjedol?“ čudovala sa mama. „V noci svietil na oblohe,“ zažartoval otec.

Mama sa vybrala do obchodu a kúpila desať čerstvo upečených rožkov. O chvíľu ich už bolo len deväť a potom už len osem, lebo Lacko zjedol naraz dva. Dával pritom pozor, aby ani omrvinka nepadla na zem.

Večer na oblohe znova svietil Mesiak. Alebo to bol zase rožok, ktorý niekto nechcel? (Karol Pém, Rozprávky pre dobré deti, s. 12)

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

1. Čo nechcel Lacko zjesť? (rožok)
2. Na čo iné mal Lacko chuť? (makovník, torta)
3. Nájdi v texte a doplň:

A tak rožok zo _____ putoval po oblohe do Afriky.
(Slovenska)

4. Zakrúžkuj správnu odpoveď:

Rožok sa v noci tíško vytratil z kuchyne, vyšiel von a premenil sa na:

- a) Slnko,
- b) Mesiak,
- c) hviezdzu,
- d) kométu.

2. proces: vyvodenie priamych záverov

5. Zakrúžkuj správnu odpoveď:

Rožok musel dávať pozor, aby sa nepotkol o:

- a) planétu,
- b) hviezdu,
- c) oblohu,
- d) Slnko.

6. Čo našiel Bob v kuchyni? (rožok)

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

7. Vypíš všetky postavy, ktoré sa spomínajú v texte. (Lacko, mama, otec, Bob, Linda, rožok)

8. Vypíš všetkých členov Lackovej rodiny. (Lacko, mama, otec)

9. Aký iný názov by si vymyslel tomuto príbehu?

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

10. Ako by si sa zachoval na Lackovom mieste? Zjedol by si rožok hneď na začiatku príbehu?

11. Bob sa s rožkom spravodlivo rozdelil. Konal by si rovnako? Prečo?

12. Ako by si pomohol ľuďom, ktorí hladujú a nemajú čo jesť?

Text č. 4: Jeleň pri jazierku

Statný jeleň si prišiel uhasiť smäd k lesnému jazierku. Keď sa dosýta napil, zahľadel sa na svoj obraz vo vode. Jeho veľké košaté parohy vyzerali krásne. „Naozaj mám rozkošné parohy,“ povedal si jeleň pyšne. „Pôsobia veľmi vznešene.“ Keď sa obrátil, uvidel vo vode aj svoje nohy. Na tie však už nebol taký hrdý. „Škoda, že nemám také silné nohy ako parohy,“ povedal smutne. „Veru tak, nohy mám slabé a tenké. Mal by som ich dajako vylepšiť.“

Zatiaľ čo sa jeleň zdržiaval pri jazierku, prikradol sa k nemu lev a chystal sa na neho skočiť. No jeleň mu ušiel. Pred sebou mal voľnú čistinku a nohy mu dobre slúžili. Čoskoro bol ďaleko pred levom a vbehol do lesa. No tu sa mu nešťastné parohy zaplietli do konárov a on sa nemohol pohnúť. O chvíľu ho lev dobehol. „Aký som len hlúpy!“ zvolal jeleň, keď naňho lev skočil. „Nohami, čo mi tak dobre slúžili, som pohrďal, kým parohy, na ktoré som bol taký pyšný, ma zradili.“

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Statný jeleň si prišiel k lesnému jazierku uhasiť

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Čo sa prihodilo jeleňovi, keď bol ďaleko pred levom a vbehol do lesa?

.....

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Napíš, čo povedal jeleň o svojich nohách:

.....

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Čo by si poradil jeleňovi, ak by si stál vedľa neho pri lesnom jazierku?

.....

Text č. 5: Úryvok z knihy Danka a Janka

Danka a Janka sú sestričky dvojčence a sú navlas rovnaké. Danka má oči celkom ako Janka, hnedé a veselé ani gaštančeky. A Janka má vlasy celkom ako Danka, plavé a ostrihané na ofinu. Ešte aj nosy majú celkom rovnaké: trošku vyhrnuté a veľmi všetečné.

Danka a Janka sa rovnako aj obliekajú. Danka má vždy taký istý kabát ako Janka a Janka také isté šaty ako Danka. Aj čiapky a topánky majú vždy celkom rovnaké. Keď idú po ulici, každý sa zastaví: Ktorá je Danka a ktorá Janka? Ale nikto ich nerozozná, iba mama, otec a brat Miško. Mama ich rozozná vždy, otec niekedy a Miško málokedy.

Vlani boli Danka a Janka ešte malé, ale tohto roku sú už riadne žiačky I. B triedy vo Zvolene. Na zošitoch majú napísané: Dana Botková, Jana Botková. Ale pani učiteľka ich častejšie volá takto: jedna Bodka, druhá Bodka. A niekedy im povie: Ach, vy Dvojbodka! A to je náramne veselé.

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Doplň:

Danka a Janka sú a sú navlas rovnaké.

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Čo si Danka a Janka rovnako obliekajú?

.....

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Napíš, kto všetko patrí do rodiny Danky a Janky?

.....

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Čo môžu mať Danko a Janka ešte rovnaké?

.....

Text č. 6: „Ďateľ“ (Jozef Pavlovič, Čítanka ŠZŠ, 3. ročník, str. 65)

Zajko Bojko spal na kraji lesa. „Ta-ta-ta-ta!“ zaľukal ďateľ na jedli. Zajko Bojko sa zobudil. Vyskočil a utekal lesom. Stretol lišku. „Čože, čože?“ pýta sa liška. „Nepýtaj sa, ale utekaj, ak ti je život milý!“

Už utekajú dvaja. „Kamže, kamže?“ vraví vlčík. „Nepýtaj sa a utekaj, kým nie je neskoro!“ Už utekali traja. Pridal sa k nim medveď.

Po chvíli zastali, lebo už nevládali. „A prečo vlastne utekáme?“ pýtajú sa zajaca. „V lese vy-vypukla vojna!“ vyjachtal Zajko Bojko. Zvieratká sa zadívali na les. V lese bolo ticho. Tíšinu kde-tu prerušil majster ďateľ svojím hlasným ta-ta-ta.

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Kto spal na kraji lesa?

.....

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Čo urobil Zajko Bojko, keď sa zobudil?

.....

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Vypíš všetky zvieratá, ktoré sa spomínajú v texte.

.....

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Akého zvuku si sa niekedy zľakol?

.....

Text č. 7: Katka a Belko

Katka dostala od rodičov k narodeninám malé šteniatko. Bolo celé biele a chlpaté, a preto mu Katka dala meno Belko. Belko sa stal veľmi rýchlo jej najlepším kamarátom. Raz sa Katka vybrala s Belkom na prechádzku do neďalekého parku. V parku sa hralo veľa detí. „Katka, poď sa s nami hrať!“ zavolali na ňu deti. „Dobre,“ potešila sa Katka a pridala sa k deťom. Belko sa chcel tiež hrať, bral deťom hračky, ale to sa im nepáčilo. „Belko, choď preč, nesmieš brať deťom hračky!“ Katka stále odháňala psíka. Belko zostal smutne sedieť neďaleko hrajúcich sa detí. Katka sa hrala s deťmi a psíka si už nevšimla. Po čase sa deti prestali hrať a odchádzali z parku domov. Medzi poslednými išla aj Katka. Rozlúčila sa s deťmi a zavolala na Belka: „Belko, poď, už ideme domov!“ Ale Belko neprišiel. „Belko, kde si?“ volala Katka a obzerala sa. Ešte chvíľu chodila po parku, ale psíka nemohla nájsť. Keď už chcela ísť domov poprosiť mamu a ocka, aby jej pomohli Belka hľadať, zrazu ho uvidela. Na poslednej lavičke pri východe z parku sedela akási babička a hladkala Belka. Katka sa k nim rozbehla. „Dobrý deň, teta, vy ste našli môjho psíka, aká som rada!“ zvolala Katka a zobrala Belka do náručia. „Potuloval sa po parku,“ odpovedala babička. „Bolo mi ho ľúto, a tak som tu s ním počkala, či si niekto poň nepríde,“ povedala babička. „Nabudúce musíš dávať väčší pozor, aby sa ti nestratil.“ „Už sa mi to nikdy nestane!“ sľubovala Katka. „A ďakujem vám, teta,“ poďakovala Katka, rozlúčila sa s babičkou a išla domov. Odvtedy si dávala na svojho malého kamaráta oveľa väčší pozor.

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Katka dostala od rodičov k narodeninám malé:

- a) kuriatko,
- b) mačiatko,
- c) šteniatko.

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Prečo Belko zostal smutne sedieť neďaleko hrajúcich sa detí?

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Čo Katka urobila nesprávne?

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Ako by si sa zachoval/a na Katkinom mieste?

Text č. 8: Zmätky so snehom (Jedinák, M.: Najmenšia rodina na svete)

Na Martina napadol prvý sneh. Keď ranné slnko zasvietilo na svet, všetko vyzeralo úplne inak. Špina, odpadky, diery na cestách a chodníkoch zmizli pod hrubou bielou prikrývkou. Mesto sa cez noc zmenilo na rozprávkovú krajinu. V nemocniciach sa objavovali pacienti so zlomeninami a motoristi si trhali vlasy, lebo museli vyslobodzovať svoje kovové tátoše zo snehových škrapín. Jediný, kto mal zo snehu radosť, boli deti. V ten deň sa im škola vliekla pomalšie než inokedy. Nevedeli sa dočkať, kedy do tašiek nahádzu knihy, zošity a peračníky a vybehnú von.

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Na čo sa mesto cez noc zmenilo?

- a) Na snežnú krajinu.
- b) Na zimnú krajinu.
- c) Na rozprávkovú krajinu.
- d) Na špinavú krajinu.

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Prečo všetko vyzeralo úplne inak, keď ranné slnko zasvietilo na svet?

.....

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Napiš 3 veci, ktoré spôsobil sneh.

.....

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Prečo mali deti radosť zo snehu?

.....

Čo podľa teba mohli robiť deti, keď vybehli von zo školy?

.....

Text č. 9: Smelý ježko (Lev Nikolajevič Tolstoj, preložil Marián Heveši)

Teliatko zazrelo ježka a pohrozilo mu: - Ja ťa zjem!

Ježko nevedel, že teliatko ježkom neublíži, zľakol sa, zvinul sa do kľbka a prskol: - Len skús!

Hlúpe teliatko zadupalo kopýtkami, zdvihlo chvost, rozkročilo sa prednými nôžkami, sklonilo hlavu a potom ježka oblizlo...

Jaj, jaj, jaj!- zajajkalo teliatko a s plačom utekalo k mamičke kravičke: - Ježko mi zahryzol do jazyka!

Krava zdvihla hlavu, zadumane sa na teliatko pozrela a opäť sa začala pást.

A ježko sa vgúlal do tmavého brlôžka pod koreňmi starého stromu a svojej mamičke povedal: - Zvítazil som nad strašným zvieraťom. Možno to bol aj lev!

Chýr o ježkovej odvahe letel široko-ďaleko za modré jazero, za tmavý les...

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Čo zazrelo ježka a pohrozilo mu: Ja ťa zjem?

Nájdí v texte a doplň.

Hlúpe teliatko kopýtkami, zdvihlo chvost, rozkročilo sa prednými nôžkami, sklonilo hlavu a potom ježka oblizlo.

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Čo urobila krava, keď teliatko s plačom utekalo k mamičke kravičke?

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Vypíš všetky zvieratá, ktoré sa spomínajú v texte.

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Ako sa ježko chráni pred nepriateľom?

Text č. 10: O prvom jarnom dni

Dnes je prvý jarný deň, utešený a krásny. Slnko sa díva s potešením na svet z vysokého vysoka. A hoci nie je ani najmenší vetrík, v záhrade sa pohla kôpka lístia. Čo len z nej vyrastie?

Najprv z kôpky vyklíčil vlhký rypáčik, potom sa ukázali dve čierne ligotavé očka a napokon rozkvitol čierny pichliačikový chrbátik. Vitaj, ježko, kde si sa tu vzal? Ježko sa poobzeral na všetky strany, potom zaškúľil dohora a veselo zafučal: „Fu-fu, ale som sa vyspal!“

Bodaj by aj nie, veď spal celých päť mesiacov. Ani raz sa za celú zimu neprebudil. Až prvé jarné lúče prebrali ježka zo zimného spánku a teraz skúša na chodníku prvé jarné krôčky.

Chodník asi ježkovi závidel, že robí v krokoch také rýchle pokroky. Nadvihol sa

a svojmu prvému jarnému chodcovi sa nečakane postavil do cesty. Ježko zastane a nahnevane hľadá na vršiaci sa kopec hlíny. Vyliezol z neho krt, ktože iný? „Som krtko,“ predstavil sa svojím zvieracím menom. „Teší ma, som ježko, no menej ma teší, že ste mi vyvrtali dieru do chodníka.“

„A čo, odkiaľ idete?“ zahorel ježko zvedavosťou. „Ale len od susedov. Som tam sám, a keď je niekto sám, je mu clivo. Nuž čo, zasypem dieru, čo som vyvrtal, a pôjdem o záhradku ďalej.“ „Môj milý, premilý, kam by ste chodili? Čo ak ani tam nikoho nenájdete?“ „A čo mám teda robiť?“

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Nájdí v texte a doplň:

Vitaj,, kde si sa tu vzal? (ježko)

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Kto sa ani raz za celú zimu neprebudil? (ježko)

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Vypíš všetky zvieratká, ktoré sa spomínajú v texte.

..... (ježko, krt)

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Prečo bol ježko schovaný celých päť mesiacov pod kôpkou lístia v záhrade? (pretože sa uložil na zimný spánok do sucha a tepla)

Text č. 11: Rozprávka o zábudlivom Martinovi (Taragel, D., Danglár, J. G.: Rozprávky pre neposlušné deti a ich starostlivých rodičov)

Prvý si Martinovu zábudlivosť všimol otecko. Martin sa bol hrať na detskom pieskovisku, a keď sa vrátil, chýbala mu lopatka, vedierko, sveter a čiapka.

Všetko niekde zabudol. Otecko nahlas a bezmocne škripal zubami, no potom všetci vybehli von a hľadali zabudnuté veci. Našli len čiapku, hlboko zahrabanú v piesku a ohryzenú nejakým zúrivým zvieratom.

Neskôr si Martinovu zábudlivosť všimla aj mamička. Martin prišiel zo školy len v papučiach a ona zistila, že okrem topánok zabudol v škole aj peračník a tašku s knihami. Mamička dlho zalamovala rukami, ale potom sa všetci rozbehli do školy a hľadali stratené veci. Našli len jednu topánku, zlomenú ceruzu a čie-si počmárané vysvedčenie.

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Kto si ako prvý všimol Martinovu zábudlivosť?

.....

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Prečo chýbali Martinovi lopatka, vedierko a čiapka?

.....

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Napíš všetkých, ktorí si všimli Martinovu zábudlivosť.

.....

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Aké zviera mohlo ohrýzť Martinovu čiapku, ktorá bola zahrabaná v piesku?

.....

Myslíš, že zábudlivosť je dobrá alebo zlá vlastnosť?

.....

Text č. 12: Konvalinky (Mária Haštová)

Raz nám ochorel otec. Bola jar a hora kvitla. Vtáci spievali. Iba u nás bolo smutno. Chceli sme priniesť domov trochu radosti. Obišli sme celú horu a vyzbierali všetky konvalinky. Dom bol plný ich utešenej vône.

Otcovi od dojatia stekali na vankúš slzy. Vtedy som nevedela, prečo plače. Myslela som si, že otec je taký múdry, že rozumie reči konvaliniek a že mu tie pošepkali dačo veľmi smutné.

Vyrástla som a teraz už viem, že konvalinky povedali otcovi čosi veľmi pekné: že ho máme radi, takže sa rozplakal od radosti. Potom čoskoro vyzdravel. Možno, že práve vďaka tým konvalinkám.

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Kto nám raz ochorel?

- a) mama,
- b) otec,
- c) babka.

Nájdí v texte a doplň:

Dom bol plný ich vône.

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Čo sme priniesli domov, aby sme doň vniesli trochu radosti?

.....

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Napiš, prečo sa otec rozplakal?

.....

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Urobili ste aj vy niekedy radosť svojej mamičke alebo oteckovi? Ak áno, ako?

Text č. 13: Kúzelníková dcéra (Mária Ďuričková)

Raz za daždivého dňa bolo v triede pošmúrnو. Žiaci dopísali úlohu, pozbierali zošity a hniezdia sa v laviciach, vyzivujú – jedným slovom nuda.

„Navedel by niekto z vás dačo veselé?“ spytuje sa pani učiteľka.

Vstala Zuzka, kúzelníková dcéra. Jej otec často vystupuje na estrádach a dva razy bol už aj v televízii. „Ja by som hádam vedela, otec ma naučil.“

Vysúkala si Zuzka rukávy, vzala svoj peračník, a iba keď začne z neho vyťahovať zajace! Peračník bol čierny, nuž i zajace boli čierne. Ale potom vzala Zuzka Elenkin peračník, ten bol červený a začala vyťahovať červené zajace. Už ich bolo – ojojój! Celá trieda sa zajacmi až tak hemžila.

„No, zajace by sme už mali dosť,“ vraví pani učiteľka. „Nevieš ešte dačo iné?“

„Ešte viem budíky,“ vraví Zuzka. Vezme tašku a začne z nej vyberať budíky. Založila budíkmi celú lavicu, potom druhú i tretiu. Už sú plné aj obloky a napokon i stôl. Budíky tikajú, zvoní a deti výskajú, uši si zapchávajú – taká senzáčná hodina!

Vtom sa otvoria dvere a vojde školník. „Čo je to tu? Zajačiaren? Opravovňa budíkov?“ A v údive splasne rukami. Len čo splasol rukami, všetky zajace i budíky zmizli, akoby ich nikdy nebolo bývalo.

1. proces: porozumenie explicitne vyjadreným informáciám a ich vyhľadávanie

Ako sa volala kúzelníková dcéra, ktorá vstala?

.....

Doplň chýbajúce slovo do vety:

Vtom sa otvorila dvere a vojde

2. proces: vyvodenie priamych záverov

Čo sa dialo s budíkmi predtým, než sa otvorila dvere a vojde školník? Zakrúžkuj správnu odpoveď:

- a) V triede je nuda.
- b) Budíky tikajú a zvonja.
- c) Zajace poskakujú.

3. proces: interpretácia a integrácia myšlienok a informácií

Čo všetko vykúzlila Zuzka?

.....
Zajace akej farby by Zuzka vytiahla z modrého peračníka? Zakrúžkuj správnu odpoveď:

- a) modré,
- b) biele,
- c) zelené.

4. proces: skúmanie a kritické hodnotenie obsahu, jazyka a prvkov textu

Keby si vedel kúzliť ako Zuzka, čo by si si chcel vykúzliti? Prečo?

Text č. 14: Ako sa Huk stratil

Mama prikázala Hukovi sedieť doma. Čuka obliekla, zobrala vedrá, sane a vyšli, aby dovezli vodu. Huk ostal sám. Čakal dlho. Zunovalo sa mu i začal vymýšľať. A keď sa mama s Čukom vrátili domov, Huka v izbe nebolo. Všade ho hľadali, ale márne. Mama sa znepokojila, pozrela na kliniec pri dverách. Na klinci nevisel ani kožuštek, ani Hukova čiapka. Vtedy mama skočila do izby, strhla pušku zo steny, nabrala nábojov, schytila lampáš, skríkla na Čuka, aby sa neopovážil pohnúť z miesta, a vybehla na cestu.

Na ceste bolo pusto. Nabila pušku a vystrelila. Načúvala, vystrelila. Načúvala, vystrelila zas a ešte raz. Zrazu kdesi celkom blízko zarachotil výstrel. Ktosi sa jej ponáhlal na pomoc. Mama sa rozbehla späť k domu, až sa celá zadychčala. Pred výpustkom sa ozval hrmot a buchot. Dvere sa rozleteli. Do izby sa vrútil pes a za ním vošiel strážnik. „Aké nešťastie? Čo je to za strelba?“ spýtal sa

bez pozdravu. „Chlapec sa stratil,“ povedala mama s plačom. „Kedy sa stratil?“ „Pred hodinou,“ odvetila mama. „Išli sme po vodu. Prídeme a jeho nieto. Obľiekol sa a voľakde odišiel.“

„No za hodinu chlapec neujde ďaleko a v kožuchu a kapcoch tak chytrý nezamrzne... Ku mne, Smelý! Na, ovoňaj!“ Strážnik položil psovi pod nos Hukovu galošu. Pes zavrtel chvostom a nehýbal sa z miesta. „Napred!“ prísne zopakoval strážnik. „Hľadaj, Smelý, hľadaj!“ Ale pes prestupoval z nohy na nohu a nehýbal sa. „A to je zas aký tanec?“ nahneval sa strážnik. A zas podstrčil psovi pod nos Hukovu galošu, ťahal ho za obojok. Ale Smelý nešiel za strážnikom. Pokrútil sa, obrátil sa a išiel do izby naproti dverám. Tu zastal pri veľkej drevenej truhlici, chľapatou labou zaškrabal po vrchnáku, obrátil sa k pánovi, a tri razy hlasno a lenivo zahavkal. V truhlici na hromade kadejakých handár a ovčích koží, zakrytý svojím kožuškom, s čiapkou pod hlavou tuho a spokojne spal Huk. Keď ho vytiahli a zobudili, žmurkal ospalivými očami a nijako nemohol pochopiť, prečo okolo neho povstal taký krik a divá veselosť.

1. Kto prikázal Hukovi sedieť doma?
.....
2. Prečo sa mama znepokojila, keď pozrela na klinec pri dverách?
.....
3. Koľkokrát vystrelila mama z pušky?
.....
4. Kto prišiel mame na pomoc? (vyber jednu možnosť)
 - a) otec,
 - b) strážnik so psom,
 - c) nikto.
5. Čo urobil pes, keď mu strážnik položil pod nos Hukovu galošu?
.....
6. Kto prestupoval z nohy na nohu a nehýbal sa?
.....
7. Prečo Huk nemohol pochopiť krik a divú veselosť okolo seba?
.....
8. Ktoré postavy vystupovali v texte? (Vypíš aspoň tri)
.....

9. Stratil si sa už niekedy? Ak áno, ako si sa vtedy cítil?

.....

Text č. 15: Tri mačiatka

Tri mačiatka – čierne, sivé a biele zazreli myš a rozbehli sa za ňou. Myš vbehla do súdka s múkou. Mačatá za ňou! Myš utiekla. A zo súdka vyľiezli tri biele mačiatka. Tri biele mačiatka zazreli na dvore žabku a rozbehli sa za ňou. Žabka skočila do starej rúry. Mačatá za ňou. Žabka ušla a z rúry vyľiezli tri čierne mačiatka. Tri čierne mačiatka zazreli v potoku rybu a rozbehli sa za ňou. Ryba odplávala a z vody vyskočili tri mokré mačiatka.

Tri mokré mačiatka sa pobrali domov.

Cestou uschli a znova boli také ako predtým: čierne, sivé a biele.

1. Kto vbehol do súdka s múkou?

.....

2. Nájdi v texte a doplň:

Tri biele mačiatka zazreli žabku a rozbehli sa za ňou.

3. Čo urobili mačiatka, keď žabka skočila do starej rúry?

.....

4. Vypíš všetky zvieratá, ktoré sa spomínajú v texte.

.....

5. Boli mačiatka rovnaké na začiatku i na konci príbehu? Prečo?

.....

Text č. 16: Hroch

Hroch patrí medzi bylinožravé cicavce. Dorastá do dĺžky 3 až 5 metrov a váži 1 až 4 a pol tony. Hrochy napriek svojmu mohutnému telu a krátkym nohám dobre plávajú, dobre sa ponárajú a kráčajú po dne. Prekvapivo rýchlo dokážu behať po súši.

Večer vyliezajú hrochy z vody za potravou. Živia sa hlavne trávou. Spotrebujú jej ohromné množstvá. Hrochy žijú v skupinách. Stádo trávi väčšinu dňa čiastočne ponorené vo vode alebo váľaním sa v bahničkách.

Na život vo vode majú prispôsobené telo – majú blany na prstoch, oči, uši sú malé a spolu s nozdrami sú umiestnené na vrchole hlavy. Umožňujú im tak dýchanie, pozorovanie okolia aj pri takmer úplnom ponorení do vody. Hroch obojživelný má veľmi ovísajúcu, hrubú kožu. Jeho koža je veľmi citlivá na slnečné žiarenie, preto vylučuje červený mazlavý sliz, ktorý pohlcuje UV žiarenie a zároveň zabráňuje bakteriálnej infekcii. Po vysušení je hrošia koža veľmi tvrdá. Hrošie mamy privádzajú na svet jedno mláďa. Novonarodené hrošička je v priebehu pár minút schopné plávať a chodiť. Matka ho odvedie na breh a tam ho učí stáť vedľa seba.

Samice matky sú starostlivé a vytrvalo ochraňujú svoje mláďatá. Ak sa musia od mláďaťa na chvíľu vzdialiť, zveria ho do starostlivosti inej hrošici. Mláďatá zostávajú pri matke až do veku 5 rokov. Hrochy sa medzi sebou dorozumievajú rôznymi zvukmi od bučania po frkanie, fučanie a mrmlanie.

1. Doplň:

Hroch patrí medzi cicavce.

2. Žijú hrochy v skupinách? Svoju odpoveď zakrúžkuj.

ÁNO NIE

3. Čo dokážu hrochy po súši prekvapivo?

- a) skákať,
- b) behať,
- c) ležať.

4. Čo umožňujú hrochom nozdry umiestnené na vrchole hlavy?

.....

5. Ako učí matka novonarodené hrošička chodiť?

.....

6. Akými dvoma vlastnosťami by si opísal samicu hrocha?

.....

7. Je podľa teba hrošia rodina veľká alebo malá? Prečo?

.....

Text č. 17: Rodinka úžasných

Sme veselá rodinka Fojtíková. Otec Ľuboš je automechanik. V práci trávi veľa času a domov chodí neskoro. Napriek tomu všetok svoj voľný čas venuje mamine a nám. Mne, Gabike a môjmu bratovi Riškovi. Ja mám sedem rokov, krásnu izbičku a ešte krajšiu postieľku. V mojej izbe nenájdete nič okrem športových trofejí. Hrávam tenis. Okrem tenisiek rada nosím klopkajúce topánočky s malinkým opätkom. Keď chcem byť za dámu, nahodím mašličky a sponky do vlasov, šaty a biele silonky. Naši chlapi neznášajú moje biele silonky. Nevedia, čo je móдне...

Bratovi občas šibe. Ináč je super chalan, veselý, vtipný a najlepší na svete. Ale to mu nevravte. Ani ja mu to nehovorím, nechávam si to na horšie časy. Pre istotu a preto, aby sa nezmenil. Totiž, všimla som si, že keď chlapov pochváľite, prestanú sa snažiť a veľmi frajerujú. Vznášajú sa ako Rambo a tvária sa ako majstri sveta. Riško je mojím vzorom. Učí sa na jednotky, aj keď je už v piatej triede. On radšej lyžuje a tenis hrá len s otcom. S babami ho nebaví.

Moja mamička je najlepšia na svete. Volá sa Gabika, po mne. Alebo opačne...? Aj ona lyžuje a tenis hrávame spolu. Občas ju nechám vyhrať, aby som ju neodradila. Lepšie jej ide varenie. Palacinky robí najsladšie v celom okolí. Krásne vonia. Ráno vyzerá ako striga, vlasy každým smerom, oči malé a unavené od zlého spánku. V noci pricupkám k rodičom a vraj lietam po celej posteli. Každé ráno si mamina čarbičkami urobí pár ťahov po tvári, je z nej princezná. Ocko jej vždy vraví, že je krásna aj bez farbičiek, ale s nimi je veselšia. Aj ja chcem byť taká krásna a najlepšia na svete, ako je ona, najodvážnejšia ako ocino a šikovná ako brat Riško.

1. Mojím vzorom je

2. Čo nájdete v mojej izbe?

- a) hračky,
- b) trofeje,

- c) medaily,
- d) módne doplnky.

3. Komu sa venuje otec, aj keď veľa času trávi v práci a domov chodí neskoro?

.....

4. Čo si rada obliekam okrem tenisiek?

.....

5. Vymenuj športy, ktorým sa venuje rodina Fojtíkových:

.....

6. Napíš, kto všetko patrí do Gabikinej rodiny:

.....

7. Aké vlastnosti by chcela mať Gabika?

.....

8. Je Gabikina rodina odlišná od tvojej? Prečo?

.....

Záver

Čítanie s porozumením je viac než len zručnosť. Je to kľúč, ktorý otvára bránu poznania, cez prah ktorej by mal prejsť každý žiak. Je dobré, ak si túto skutočnosť uvedomí každý učiteľ v primárnom vzdelávaní a svojou pedagogickou činnosťou a pôsobením nielen na hodinách čítania v rámci slovenského jazyka a literatúry, ale aj na ostatných predmetoch prispeje k zrodu aktívnych čitateľov. Existuje veľa rôznych metód, ktoré dokážu u žiakov vzbudiť záujem o čítanie textov a pomôžu im adekvátne sa naučiť čítať s porozumením. Záleží len od učiteľa, ktoré metódy si vyberie a ako ich dokáže aplikovať v praxi. Súčasná doba nám prináša veľa možností, ako sa dostať k rôznym informáciám. Je na nás pedagógoch, aby sme žiakom ukázali správnu cestu, ako z toho množstva informácií vybrať tie podstatné, ktoré nám pomôžu rozvíjať sa ďalej. Je dôležité, aby sme sa vyhli akémusi nálepkovaniu žiakov, ktorí v učení nevynikajú.

Systematickou prácou a našim tvorivým prístupom im môžeme dopriať, aby sa plnohodnotne dokázali zaradiť do bežného života. Počas primárneho vzdelávania im môžeme ponúknuť spôsob, ako plnohodnotne pracovať s textom, dokázať z neho vybrať dôležité a užitočné informácie, pripraviť ich do života tak, aby sa aj napriek svojim malým nedokonalostiam plnohodnotne v živote uplatnili.

V publikácii sme chceli ukázať, že čítanie s porozumením sa dá rozvíjať efektívne u každého žiaka a že všetci žiaci majú predpoklady na to, aby v rámci testovania T5 boli úspešní, len ich to treba naučiť postupne a systematicky tak, ako im to dovoľujú ich individuálne schopnosti.

Z našich skúseností vyplývajú pre prax tieto *odporúčania*:

- Čítanie s porozumením rozvíjať u všetkých žiakov už od prvého ročníka v primárnom vzdelávaní.
- Implementovať inovatívne metódy na čítanie s porozumením do všetkých predmetov, ktorých sa žiaci zúčastňujú.

- Ukázať žiakom, ako majú pracovať s rôznymi druhmi textov (súvislými, nesúvislými, literárnymi či informačnými), s ktorými sa v bežnom živote môžu stretnúť.
- Vhodne motivovať žiakov k čítaniu samotnému a zabrániť tomu, aby sa u žiakov vytvoril k čítaniu nezáujem a odmietavý postoj.
- Dať žiakom možnosť výberu textov na čítanie, aby čítali to, čo ich zaujíma.
- Svojím pôsobením a systematickou prácou s textom naučiť žiakov čítať s porozumením a naučiť ich všetkým procesom porozumenia podľa PIRLS.
- Prácou s rozličnými textami naučiť a pripraviť žiakov na úspešné zvládnutie testovania T5.
- Pri čítaní s porozumením rozvíjať u žiakov aj vyššie metakognitívne procesy podľa Bloomovej taxonómie.

Zoznam bibliografických odkazov

- BARTOŇOVÁ, M., 2004. *Kapitoly ze špecifických porúch učení 1. Vymezení současné problematiky*. Brno: MU. ISBN 80-210-3613-3.
- CAMPBELL, J. R. et al., 2001. *Framework and Specifications for PIRLS Assessment 2001* [online]. Boston College, 2001, s. 3. [cit. 2012-03-22]. Dostupné z: http://timssandpirls.bc.edu/pirls2001i/pdf/PIRLS_frame2.pdf
- GAVORA, P. et al., 2008. *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka*. Nitra: Enigma. ISBN 978-80-89132-57-7.
- GAVORA, P., 2002/2003. Metódy na zisťovanie porozumenia textu. In: *Slovenský jazyk a literatúra v škole* [online]. Roč. 49, č. 9-10, s. 277. ISSN 1335-2040. Dostupné z: http://www2.statpedu.sk/buxus/generate_page.php_page_id=686.html
<http://www.nucem.sk/>
- KAŠIAROVÁ, N., 2011. *Čitateľská gramotnosť v primárnom vzdelávaní*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-8052-383-1.
- KOVÁROVÁ, D. a A. KURTULÍKOVÁ, 2008. *Mimočítankové čítanie* (Metodické poznámky). 1. vyd. Bratislava: Orbis Pictus Istopolitana, s. r. o. ISBN 978-80-7158-909-9.
- LADANYIOVÁ, E., 2007. *Čitateľská gramotnosť žiakov 4. ročníka ZŠ*. Národná správa zo štúdie PIRLS 2006. Bratislava: ŠPÚ. ISBN 978-80-89225-38-5.
- LAPITKA, M., 2005. Model rozvoja čitateľskej gramotnosti. In: *Východiská, ciele a koncepcia kurikulárnej prestavby predmetu slovenský jazyk a literatúra na ZŠ a SŠ*. Zborník príspevkov z konferencie Bratislava 11. – 12. novembra 2004. Bratislava: Sociálna práca, s. 100-111. ISBN 80-89185-12-6.
- MANCOVÁ, M. a K. ŠTEFEKOVÁ, 2011. *Štátny vzdelávací program Slovenský jazyk a literatúra – príloha ISCED 1*. Bratislava, 2011.
- OBERT, T., 2003. *Rozvíjanie literárnej kultúry žiakov*. Bratislava: OG – Vydavateľstvo Poľana, s. r. o. ISBN 80-89002-81-1.

- OBRANCOVÁ, E., D. HELDOVÁ, Z. LUKAČKOVÁ, a I. SKLENÁROVÁ, 2004. *Čitateľská gramotnosť žiakov 4. ročníka* (Výsledky medzinárodnej štúdie PIRLS 2001). 1. vydanie. Bratislava: Štátny pedagogický ústav. ISBN 80-85756-85-4.
- PETRASOVÁ, A., 2003. *Práca s náučným textom na 1. stupni ZŠ. Kto, ak nie ja. Kedy, ak nie teraz?* Prešov: Mercury – Smékal. ISBN 80-89061-68-0.
- PETRASOVÁ, A., 2003. *Využitie stratégie EUR ako prostriedku eliminácie funkčnej gramotnosti rómskych žiakov*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 80-8045-307-1.
- POKORNÁ, V., 2010. *Vývojové poruchy učení v dĕtství a v dospĕlosti*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-773-2.
- SELIKOWITZ, M., 2000. *Dyslexie a jiné poruchy učení*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-773-7.
- SINDELAROVÁ, B., 2013. *Předcházíme poruchám učení*. 5. vydanie. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 978-80-262-0405-3.
- TUREK, I., 2004. *Inovácie v didaktike*. 1. vyd. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 80-8052-188-3.
- ZELINKOVÁ, O., 2009. *Poruchy učení*. 11. vydanie. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 978-80-7367-514-1.

Názov: **Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní**
Autori: Mgr. Andrea Muličáková
Mgr. TeĽana Ustohalová
Recenzenti: PhDr. Margita Pinčáková
PaedDr. Viera Šándorová

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave
Odborná redaktorka: Mgr. Terézia Peciarová
Grafická úprava: Ing. Monika Chovancová
Vydanie: 1.
Rok vydania: 2015
Počet strán: 36
ISBN **978-80-565-1388-0**